

หน่วยเสียงพยัญชนะ

หน่วยเสียงภาษาแพรมี ๓ ประเภท เช่นเดียวกับภาษาถิ่นอื่น คือมีหน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ หน่วยเสียงประเภทเดียวกันของภาษาถิ่นต่าง ๆ ก็มีลักษณะแตกต่างกันไป จึงต้องกล่าวถึงลักษณะของหน่วยเสียงทุกประเภทอย่างละเอียด ในบทนี้จะเป็นเรื่องของหน่วยเสียงพยัญชนะ ส่วนหน่วยเสียงสระและหน่วยเสียงวรรณยุกต์จะกล่าวถึงในบทที่ ๓ และบทที่ ๔ ตามลำดับ

๑. การหาหน่วยเสียงพยัญชนะ

ถ้าพิจารณาคำ และหาจุดเทียบเสียงในภาษาแพร พบว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น ๒๒ หน่วย เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว ๒๐ หน่วย หน่วยเสียงพยัญชนะประสม ๒ หน่วย ก็จะแสดงให้เห็น โดยใช้จุดเทียบเสียงตามตารางต่อไปนี้.—

ตารางที่ ๑ แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะที่ใดจากคู่เทียบเสียง

หน่วยเสียงพยัญชนะ	คู่เทียบเสียง ชุดที่ ๑	คู่เทียบเสียง ชุดที่ ๒
/p/, /ph/, /b/	/pit ⁶ / 'ปิก'	/pet ⁶ / 'เป็ค'
	/phit ⁶ / 'พิก'	/phet ⁶ / 'เพ็ค'
	/bit ⁶ / 'บิก'	/bet ⁶ / 'เบ็ค'
/t/, /th/, /d/	/tak ⁶ / 'ตัก'	/ton ² / 'ตง'
	/thak ⁶ / 'ถัก'	/thon ² / 'ตง'
	/dak ⁶ / 'ดัก'	/don ² / 'ตง'
/c/, /k/, /kh/	/ca: ¹ / 'จึค'	/con ⁶ / 'รุม'
	/ka: ¹ / 'กวง'	/kon ⁶ / 'กลอง'
	/kha: ¹ / 'ทวง'	/khon ⁶ / 'ฆ้อง'
/?/, /h/	/?ip ⁵ / 'จอง'	/?at ⁶ / 'ฮัก'
	/hip ⁵ / 'ริบ'	/hat ⁶ / 'หัก'

หน่วยเสียงพยัญชนะ	คู่เทียบเสียง ชุดที่ ๑	คู่เทียบเสียง ชุดที่ ๒
/m/, /n/, /p/, /ŋ/	/ma: ² / 'มา' /na: ² / 'นา' /pa: ² / 'ปะ, ักขะ' /ŋa: ² / 'งา'	/mat ⁵ / 'มัต' /nat ⁵ / 'นัต' /pat ⁵ / 'ยัต' /ŋat ⁵ / 'งัต'
/l/, /w/, /j/	/la: ² / 'ลา' /wa: ² / 'วา' /ja: ² / 'ยา ักขา ไรศ'	/la:k ³ / 'หลาก' /wa:k ³ / 'หวาก' /ja:k ³ / 'ดยาก'
/f/, /s/	/faw ⁶ / 'ฝ่าง' /saw ⁶ / 'เส่าง'	/fa? ⁶ / 'ฝระนอ' /sa? ⁶ / 'สระ'
/kw/, /khw/	/kwa:ŋ ¹ / 'กวาง' /khw:ŋ ¹ / 'ขวาง'	/kwak ⁶ / 'กวก' /khwak ⁶ / 'แคะ, สลัก'

หน่วยเสียงพยัญชนะ ๒๒ หน่วย ซึ่งปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้นได้
ปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายได้เพียง ๕ หน่วย ดังคู่เทียบเสียงในตาราง
ต่อไปนี้ :-

ตารางที่ ๒ แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่ได้จากคู่เทียบเสียง

หน่วยเสียงที่ ๑	คู่เทียบเสียง ชุดที่ ๑	คู่เทียบเสียง ชุดที่ ๒
/-p/, /-t/, /-k/, /-ʔ/	/hap ⁶ / 'หับ, ปัก'	/sip ⁶ / 'สับ'
	/hat ⁶ / 'หัก'	/sit ⁶ / 'สีทึบ'
	/hak ⁶ / 'หัก'	/sik ⁶ / 'สีก'
	/haʔ ⁶ / 'วิก'	/siʔ ⁶ / 'สอย'
/-m/, /-n/, /-ŋ/	/hə:m ¹ / 'เหมม, พะยาน'	/kham ¹ / 'ขำ, คา'
	/hə:n ¹ / 'เหาะ, โน'	/khan ¹ / 'ขัน'
	/hə:ŋ ¹ / 'กระคัง'	/khaŋ ¹ / 'ขัง'
/-w/, /-j/	/naw ⁴ / 'เนา'	/ba:w ³ / 'บาว'
	/naj ⁴ / 'เว็อย, ยุย'	/ba:j ³ / 'บาย'

๒. ชนิดของหน่วยเสียงพยัญชนะ

หน่วยเสียงพยัญชนะ ๒๒ หน่วย แตกต่างกันตามลักษณะเสียง ที่เกิด และ ความหนักเบาของเสียง ซึ่งจะจำแนกให้เห็นด้วยแผนภูมิ ดังนี้ :-

แผนผังที่ ๑ แสดงที่เกิดและลักษณะหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

ลักษณะเสียง		ฐานที่เกิด		ริมฝีปาก	ริมฝีปากกับฟัน	ฟันหรือปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่างเส้นเสียง
		บาท	หนัก						
ระเบิด	บาท	ไม่ก้อง		p		t	c	k	ʔ
		ก้อง		b		d			
	หนัก	ไม่ก้อง		ph		th		kh	
นาสิก		ก้อง		m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น		ก้อง				l			
เสียดแทรก		ไม่ก้อง			f	s			h
กึ่งสระ		ก้อง		w			j	(w)	

จากแผนผังข้างต้นนั้น จะเห็นว่าหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว มีลักษณะเสียงต่างกัน
จัดได้เป็น ๕ ชนิด คือ หน่วยเสียงระเบิด หน่วยเสียงนาสิก หน่วยเสียงข้างลิ้น
หน่วยเสียงเสียดแทรก หน่วยเสียงกึ่งสระ และมีหน่วยเสียงพยัญชนะควบ ๒ หน่วย

๒.๑ หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว

หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวมี ๒๐ หน่วย ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นใดทั้งหมด
แต่ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายใดเพียง ๕ หน่วย ดังนี้คือ

๒.๑.๑ หน่วยเสียงที่ปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

จัดเป็น ๕ ชนิด ตามลักษณะเสียง คือ

๒.๑.๑.๑ หน่วยเสียงระเบิด มี ๑๐ หน่วย คือ

/p /, /t /, /c /, /k /, /b /, /d /, /ʔ /, /ph /,
/th /, /kh / แต่ละหน่วยมีลักษณะดังนี้

(๑) /p / เป็นหน่วยเสียงระเบิดไม่ก้อง เบา
เกิดที่ริมฝีปาก เช่น

- /piw¹/ 'ปลิว'
- /peʔ⁶/ 'ติดไว้, ค้างไว้'
- /pə:t³/ 'ซัด, เปิก'

(๒) /t / เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง เบา
เกิดที่ฟัน หรือปุ่มเหงือก เช่น

- /tek⁶/ 'กด'
- /twt⁶/ 'ปิด'
- /teʔ⁵/ 'เกาะ'

(๓) /c / เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง เบา
เกิดที่เพดานแข็ง เช่น

/ciʔ⁶/

'แตะ'

/ciak⁴/

'เชือก'

/com⁴/

'บน'

(๔) /k/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง เบา

เกิดที่เพดานอ่อน เช่น

/kiw³/

'กิว, คอก'

/kum³/

'งอน (วิเศษณ์), ครึ่ง'

/kok³/

'ลับ, กัก'

(๕) /b/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด ก้อง เบา

เกิดที่ริมฝีปาก เช่น

/bit⁶/

'ปิด'

/bun²/

'เจอ'

/bo:k³/

'บอก'

(๖) /d/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด ก้อง เบา

เกิดที่ฟัน หรือปุ่มเหงือก เช่น

/dip⁶/

'ดียบ'

/dæk⁶/

'ดัก'

/dum²/

'ตุ๊กกระตุม'

(๗) /ʔ/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง เบา

เกิดที่ช่องระหว่างเส้นเสียง เช่น

/ʔit⁶/

'เหมื่อย'

/ʔe:w²/

'เอว'

/ʔim³/

'อิม'

(๘) /ph/ เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง หนัก

เกิดที่ริมฝีปาก ต่างกับเสียง /p/ คือมีลมหายใจออกมาด้วยเมื่อออกเสียง เช่น

/phit⁶/

'โกรธ, ผิด'

/phon⁴/

'บ้าง'

/phaj¹/

'ใคร'

(๕) / th / เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง หนัก
เกิดที่ฟัน และปุ่มเหงือก ต่างกับเสียง / t / ที่มีลมหายใจออกมาด้วย เช่น

/thɛ:m¹/

'แถม'

/tham⁶/

'ถ้า'

/thaw⁶/

'เขา, แก'

(๑๐) / kh / เป็นหน่วยเสียงระเบิด ไม่ก้อง หนัก
เกิดที่เพดานอ่อน ต่างกับเสียง / k / ที่มีลมหายใจออกมาด้วย เช่น

/khet⁶/

'เสียว, เข็ด, เข็ดหลาบ'

/kha:n³/

'ลูกช้าง'

/khe:n¹/

'แขน'

๒.๑.๑.๒ หน่วยเสียงนาสิก มี ๔ หน่วย คือ / m /, / n /,
/ p /, / t / ทุกเสียงเป็นพยัญชนะเสียงก้อง ลักษณะแต่ละหน่วยเสียงมีดังนี้

(๑) / m / เป็นหน่วยเสียงนาสิก ก้อง เกิดที่ริมฝีปาก
เช่น

/me:k⁴/

'กว่าพงคิม, เมฆ'

/muan⁴/

'สนุก'

/muj²/

'ชวาน'

ปุ่มเหงือก เช่น

(๒) / n / เป็นหน่วยเสียงนาสิก

/nin⁶/

'เนียน'

/ni:t⁴/

'วัด'

/nek⁵/

'นิก, คิก'

(๓) / p / เป็นหน่วยเสียงนาสิก ก้อง เกิดที่เพดานแข็ง

เช่น

- /pə:⁶/ 'ยึกคอกู, ชะเงอ'
- /pʌp⁶/ 'จับ, แตะต่อง'
- /pʌ:⁵/ 'ปลัก'

(๔) / ɱ / เป็นหน่วยเสียงนาสิก ก้อง เกิดที่เพดานอ่อน

เช่น

- /ɱɛ:m⁴/ 'แงง'
- /ɱɯ:t⁴/ 'เซอ'
- /ɱa:j²/ 'เซา'

๒.๑.๑.๓ หน่วยเสียงข้างลิ้น มีหน่วยเดียว คือ / l / เป็นพยัญชนะเสียงก้อง เกิดที่ฟันและปุ่มเหงือก เช่น

- /lɛ:w¹/ 'เหลว, เละ'
- /lək⁵/ 'ลิก'
- /la:j³/ 'อีกฟากหนึ่ง, อีกฝั่งหนึ่ง'

๒.๑.๑.๔ หน่วยเสียงเสียดแทรก มี ๓ หน่วย คือ / f / / s₀ / และ / h / ทุกเสียงเป็นเสียงไม่ก้อง แต่ละหน่วยมีลักษณะดังนี้

(๑) / f / เป็นหน่วยเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดจากริมฝีปากกับฟัน เช่น

- /fin³/ 'ฟิน'
- /faʔ⁶/ 'กระฉอก'
- /fuʔ⁶/ 'ฟู'

(๒) / s / เป็นหน่วยเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดที่ฟันหรือปุ่มเหงือก เช่น

- /siʔ⁶/ 'สอย' (ผลไม้)
- /sʌŋ²/ 'พินเมืองเหนือ'
- /sup⁶/ 'สาม, กรอบ'

(๓) / h / เป็นหน่วยเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง เกิดที่
ช่องระหว่างเส้นเสียง เช่น

/hi:p³/ 'หิม' (ทั้งนามและกริยา)

/heʔ⁵/ 'เลอะ, ชะ'

/haʔ⁶/ 'วิด'

๒.๑.๑.๕ หน่วยเสียงกึ่งสระ มี ๒ หน่วย คือ /w/ และ /j/ เป็นพยัญชนะ
เสียงก้องทั้งคู่ มีลักษณะดังนี้

(๑) / w / เป็นหน่วยเสียงกึ่งสระ ก้อง เกิดที่
ริมฝีปาก และเพดานอ่อน เช่น

/wit⁵/ 'วิด'

/wi:²/ 'พิค'

/waʔ⁶/ 'แหวง'

(๒) / j / เป็นหน่วยเสียงกึ่งสระ ก้อง เกิดที่
เพดานแข็ง เช่น

/jeŋ²/ 'เย็น' (ไม่ใช่กับเวลา)

/ja:²/ 'ยา' (รักษาโรค)

/jik⁶/ 'หยิก' (กริยา)

๒.๑.๒ หน่วยเสียงที่ปรากฏเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มี ๔ หน่วย
จำแนกตามลักษณะเสียงให้เห็นควมแตกต่างดังนี้

แผนผังที่ ๒ แสดงที่เกิดและลักษณะเสียงหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย

ฐานที่เกิด ลักษณะเสียง	ริมฝีปาก	ฟันหรือ ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่าง เส้นเสียง
กัก	-p	-t		-k	-ʔ
นาสิก	-m	-n		-ŋ	
กึ่งสระ	-w		-j	(=w)	

จากแผนผัง จะเห็นว่าหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ๕ หน่วย นั้น มีเพียง

๓ ประเภทเท่านั้น คือ หน่วยเสียงกัก หน่วยเสียงนาสิก และหน่วยเสียงกึ่งสระ

003646

กัก คือ อากาศเมื่อเวลาออกเสียงพยัญชนะ ลมถูกกัก ณ ที่ใด
ที่หนึ่งในช่องปากชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่มีการปล่อยลมออกมา

๒.๑.๒.๑ หน่วยเสียงกัก มี ๔ หน่วย คือ / -p /, / -t /, / -k / และ / -ʔ / ดังในตัวอย่างคำต่อไปนี้

- (๑) / -p / เชน
 - /pe:p⁴/ 'แปน'
 - /kop⁶/ 'กบ'
 - /sip⁶/ 'สีบ'

- (๒) / -t / เชน
 - /pit⁵/ 'พิษ'
 - /tat⁵/ 'แต้น, ทรงหรือทั้น'
 - /de:t³/ 'แตก'

- (๓) / -k / เชน
 - /pak⁶/ 'ปัก'
 - /te:k³/ 'แตก'
 - /do:k³/ 'คอก'

- (๔) / -ʔ / เชน
 - /piʔ⁶/ 'ยาปี (ยาแก้ลมชนิดหนึ่ง)
 - /tuʔ⁵/ 'พระสงฆ์'
 - /seʔ⁶/ 'แฉะ'

๒.๑.๒.๒ หน่วยเสียงนาสิก มี ๓ หน่วย คือ / -m /, / -n /, / -ŋ / ดังในตัวอย่างคำต่อไปนี้

- (๑) / -m / เชน
 - /cim²/ 'ชิม'
 - /lem⁶/ 'เลม'
 - /he:m⁶/ 'แหง' (หนา)